

СВІТОВІ РИНКИ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню структури сучасного світового ринку дорогоцінних металів в умовах глобальної економіки. Визначено чинники, що формують попит на золото, срібло та платину. Досліджено основні фактори, що визначають коливання цін на ці дорогоцінні метали.

Ключові слова: дорогоцінні метали, золото, срібло, платина, попит, родовища, золотовалютні резерви.

Annotation. The article investigates the structure of the modern world market of precious metals in the global economy. Factors generating demand for gold, silver and platinum are defined. Basic factors that determine price fluctuations on these precious metals are investigated.

Keywords: precious metals, gold, silver, platinum, demand, deposits, gold and foreign-exchange reserves.

Аннотация. Статья посвящена исследованию структуры современного мирового рынка драгоценных металлов в условиях глобальной экономики. Определено факторы, которые формируют спрос на золото, серебро и платину. Исследовано основные факторы, которые определяют колебания цен на эти драгоценные металлы.

¹ кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин Львівського торговельно-економічного університету

Ключевые слова: драгоценные металлы, золото, серебро, платина, спрос, месторождения, золотовалютные резервы.

Постановка проблеми. В умовах глобальної економіки сучасні світові ринки дорогоцінних металів динамічно трансформуються під впливом структурних та функціональних змін, які формуються завдяки як розвитку світової фінансової системи, так і появі нових технологічних досягнень. Змінюється не лише структура ринків, але й функції, властивості та роль дорогоцінних металів у глобальній економіці. Наприклад, золото з монетарного активу перетворилося на основний засіб збереження ліквідності та інвестування в силу зовнішніх обставин та еволюційного розвитку. Цей метал поступово втратив роль грошового матеріалу та закріпився у сфері приватного споживання та накопичення. Аналогічні трансформації переживають і інші види дорогоцінних металів, оскільки вони можуть виступати і як сировинні компоненти для виробництва, і як засоби для інвестування. Світовий ринок є чутливим до цінових коливань на дорогоцінні метали, що безпосередньо впливає на ділову активність у різних галузях економіки багатьох країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітні аспекти, пов'язані із аналізом тенденцій та процесів розвитку ринку дорогоцінних металів, впливу на його функціонування багатьох економічних або політичних чинників, дослідження кон'юнктури ринків та основ їх нормативно-правового регулювання висвітлюються у працях таких науковців та експертів як Н. Бодрова, О. Боришкевич, С. Еш, А. Олексин, А. Пухальська, Ю. Руснак, А. Федорчук та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні структурні зміни на ринку дорогоцінних металів, набуття останніми нового функціонального призначення обумовлюють актуальність вивчення питань

стосовно аналізу кон'юнктури, динаміки та перспектив розвитку зазначених ринків. Абсолютно обґрунтовано, що в умовах глобальних трансформаційних змін, післякризового економічного відновлення та стрімкого науково-технічного розвитку, важливості набуває вивчення основних підходів до дослідження та прогнозування змін на ринку дорогоцінних металів для країн світу та України як орієнтирів для формування золотовалютних резервів та грошово-фінансової політики. При цьому слід розуміти, які конкретно зміни відбуваються на світовому ринку дорогоцінних металів, якими є світові тенденції коливань цін, попиту та формування пропозиції, щоб не припуститись методологічних помилок, що не можуть не відбитися на загальному розвитку країни.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження сучасної структури та динаміки ринків дорогоцінних металів в умовах новітніх глобальних викликів. Родовища золота відкриті практично по всьому світу. До країн, що володіють найбільшими запасами золота, відносяться Австралія, ПАР, Чилі та США. Згідно технологічних підходів, видобуток золота є нееластичним, оскільки процес розробки родовищ та розширення виробничих потужностей є досить довгим. Тому навіть тривале збільшення цін не може призвести до швидкого збільшення обсягів виробництва. Компенсувати зростання попиту та сприяти стабілізації цін на цей метал допомагає вторинне виробництво (переплавка та повторне використання).

Значна частина золота сьогодні перебуває у резервних активах як центральних банків країн, так і міжнародних організацій. В середньому уряди тримають приблизно 15% офіційних запасів у золоті, хоча цей показник напряму залежить від рівня розвитку країни. Так, економічно розвинені країни тримають більше ніж 40% своїх сукупних запасів у золоті внаслідок дії історичних та економічних факторів. Країни, що розвиваються, мають значно менші золоті запаси (на рівні 5%). Китай поступово стає потужним

виробником золота із амбітними планами щорічного збільшення обсягів виробництва [1].

Згідно даних звіту Всесвітньої золотої ради найбільший попит на золото у світі спостерігається з метою інвестування та у ювелірній промисловості. Однак, роль останньої у формуванні цього попиту поступово зменшується. Лідерами споживчого попиту є Індія та Китай.

Традиційно значна частина споживчого попиту припадає на дорогоцінності, 29% світового попиту забезпечує Індія, що обумовлено культурними та релігійними традиціями. Варто зауважити, що внутрішній попит цієї країни на золото не залежить від економічних трендів глобального рівня.

Таблиця 1

Світовий попит на золото

Структура попиту / одиниці виміру	в тонах		в млн. дол. США	
	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
Ювелірна промисловість	2479,5	2390,3	100954,2	89149,5
Технології	348,4	331,3	14183,6	12350,1
у т.ч. електроніка	277,5	262,3	11299,8	9781,2
інші виробництва	50,9	50,0	2072,8	1865,4
стоматологія	19,9	18,9	811,0	703,5
Інвестування	855,2	923,3	34822,1	34434,6
Злитки та монети	1039,1	1051,6	43307,2	39221,4
Центральні банки та інші інституції	583,9	566,7	23774,0	21137,3

За: [2]

Підвищення попиту на золото у Китаї зумовлене насамперед стрімким економічним розвитком держави і зміцненням юаня, а також зростанням чисельності та рівня добробуту середнього класу, високою нормою

заощаджень у населення та політикою держави, спрямованою на лібералізацію і розвиток внутрішнього ринку дорогоцінних металів [3].

Інституційні та приватні інвестори при вкладанні коштів у золото керуються багатьма факторами, це як здатність застрахуватися від нестабільності та знизити рівень ризику, так і очікування росту попиту на дорогоцінний метал. Інвестори можуть скористатися багатьма новими інформаційними та технологічними досягненнями для реалізації прийнятого рішення.

Технологічний попит в середньому складає 10% від загального попиту, золото використовується у електроніці, медицині, виробництві електричних деталей завдяки тепловій та електричній провідності, спротиву бактеріологічній колонізації і корозії. Сфери застосування золота розширюються, наприклад, у паливних елементах, хімічній обробці та при здійсненні контролю за забрудненням оточуючого середовища [1]. На кінець 2016 року ціна на золото склала 1151,40 дол. за унцію [2].

Найбільш стабільний попит на золото забезпечує промислове виробництво, а найбільш стрімкі коливання стимулюють інвестиції. Однак інтерес інвесторів переважно реалізується не шляхом проведення операцій з фізичним золотом, а через похідні фінансові інструменти на позабіржових ринках, зокрема укладання форвардів, свопів та опціонів на золото [4].

Суттєвими непрямыми ціноутворюючими чинниками на ринку золота є курс долара США, ціна на нафту, ціни на дорогоцінні метали суміжних ринків, фондові індекси міжнародних фінансових ринків тощо. Вплив даних чинників формує механізм ціноутворення на ринку золота та сприяє структурним змінам кон'юнктури товарного ринку [5].

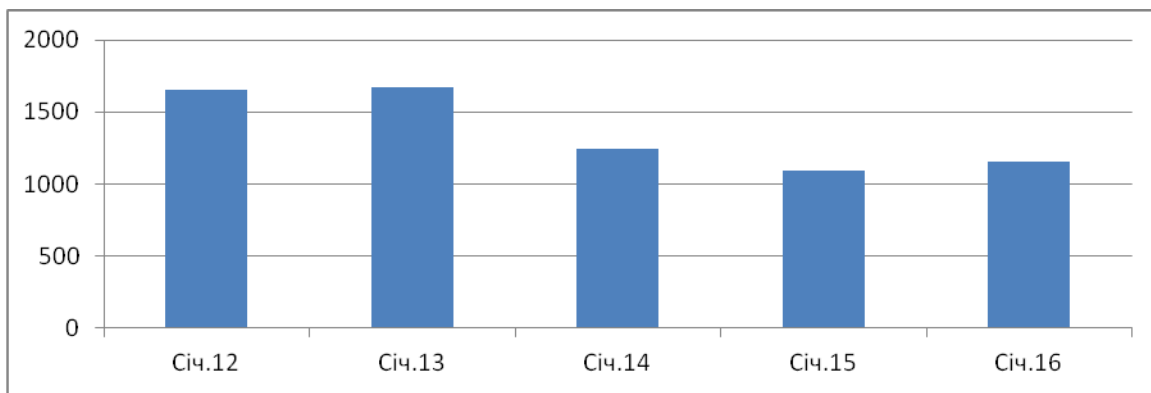

Рис. 1. Світові ціни на золото, дол. США за унцію у 2012-2016 рр.

За: [2]

До шести провідних країн світу за обсягами золотих запасів відносяться США, Німеччина, Італія, Франція, Китай, Швейцарія [6].

Перейдемо до розгляду інших ринків. Найбільшими запасами срібла володіють Перу (біля 22% світових запасів); рудами, що містять срібло, багаті також надра Мексики, Австралії, Чилі, Польщі, КНР. Найбільшим продуцентом є Мексика, за нею слідують Перу, КНР, Австралія, США і Чилі. Щодо Індії, то її культурні традиції передбачають накопичення срібних прикрас та передавання їх як фамільних цінностей. Вважається, що в Індії зосереджено принаймні 3 мільярди тройських унцій срібла, тобто найбільша частина його наземних запасів [7].

Протягом багатьох століть срібло цінується як дорогоцінний метал та використовується для виробництва прикрас, столового посуду, монет та як засіб інвестування. Срібло як сировина користується попитом для продукування електричних контактів, провідників, дзеркал та дезінфікуючих засобів. Його суміші використовуються в фотографії та медицині завдяки антибактеріальним властивостям металу.

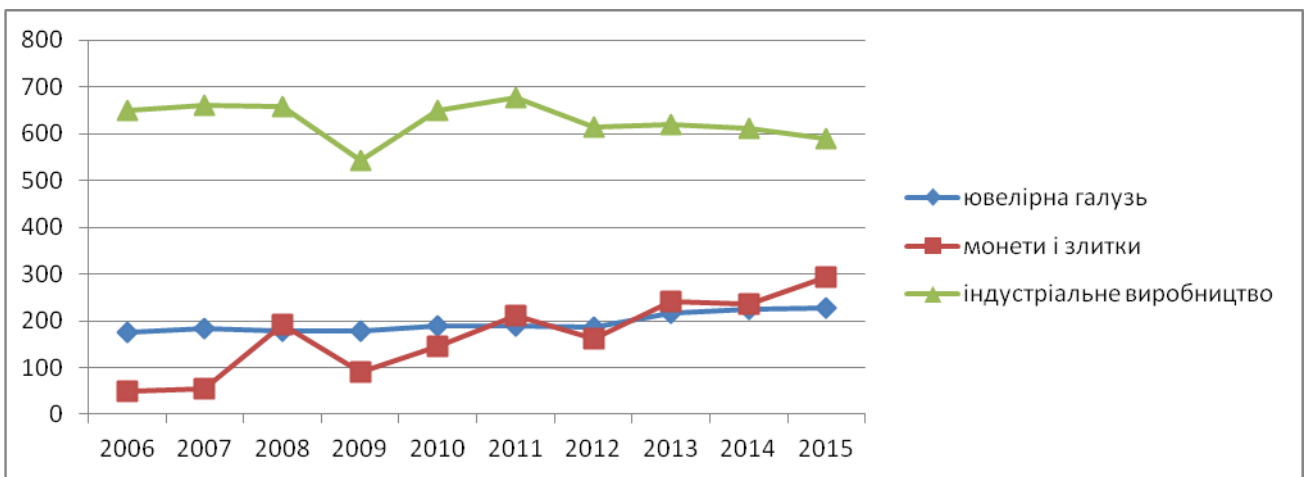

Рис. 2. Світовий попит на срібло у 2006-2015 рр.

За: [8]

За оцінками аналітиків, криза Єврозони негативно відобразилася на світовому попиті на срібло, навіть не дивлячись на ріст споживання в Китаї за рахунок домогосподарств та автомобільної промисловості. Попит на срібло коливається в залежності від технологічного розвитку, наприклад, попит на срібло у фотографії впав через застосування цифрових систем.

Торгівля сріблом відбувається цілодобово у всьому світі, зокрема у Лондоні, Цюріху, Нью-Йорку, Чикаго та Гонконгу. Ціна на срібло визначається переважно співвідношенням поставок та промисловим попитом. Хоча якщо розглядати срібло як засіб збереження, його ціна може обумовлюватися такими факторами як інфляція, зміни цінності грошей та коливання процентних ставок. Після 2011 року, коли ціна на срібло досягла високого рівня, динаміка показує спадну тенденцію.

Інвестиції у видобування срібла за своїми розмірами є досить значними, наприклад, індійська компанія “Hindustan Zinc”, яка продукує біля 3,2 млн. унцій на рік, розширює свої виробничі потужності, американська компанія “Coeur d-Alene Mines Corp.” нарощує виробництво срібла завдяки початку виробництва на родовищах в Болівії [7].

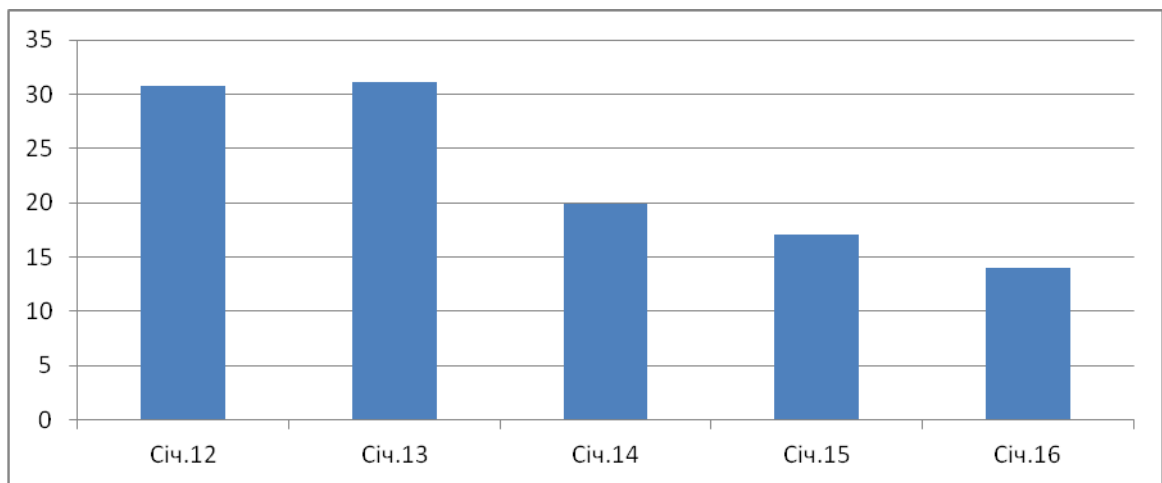

Рис. 3. Світові ціни на срібло, дол. США за унцію у 2012-16 рр.
За [8]

На думку експертів, бурхливий розвиток сучасних технологій залежить від срібла, тому зменшення попиту на цей дорогоцінний метал у майбутньому не передбачатиметься. На відміну від срібла, лише незначна частина золота, яке добувається, використовується у промисловості (найбільша його частина скеровується на інвестиційні потреби), в свою чергу срібло має унікальні технічні характеристики, які перевершують властивості золота.

За умов, що у окремому продукті використовується незначна кількість срібла, значення останнього для надійної роботи приладів важко недооцінити. Тому ціну на срібло вважають нееластичною, а сам метал більш волатильним і спекулятивним, ніж золото. Це пов'язано з тим, що ринок срібла набагато менший за обсягами від ринку золота [9].

Таким чином, на ціни дорогоцінних металів на світових ринках справляють вплив не лише фактори, що безпосередньо формують попит і пропозицію (рівень видобутку, державні запаси, приватні заощадження, споживання різними галузями промисловості), а й чинники, що чинять опосередкований вплив в процесі формування історичних тенденцій у міжнародній економіці.

Основна частина родовищ платини (понад 90%) зосереджена у надрах лише п'яти країн. До них відносяться ПАР, США, Росія, Зімбабве, Китай. Основне місце видобутку платини у світі – родовище Bushveld у Південно-Африканській республіці. Для багатьох компаній, що видобувають платину, характерний високий рівень витрат. Платина використовується в техніці для виробництва високоміцної сталі або як каталізатор. Платина також йде на виготовлення стійкого посуду, мініатюрних магнітів, спеціальних дзеркал, довговічних електроконтактів та сплавів для радіотехніки. Сьогодні цей метал знайшов застосування у медицині та ювелірній сфері [10].

Індикатором стану світової економіки вважається співвідношення цін золота і платини, яке змінюється в залежності від циклічності економічного розвитку. Протягом періоду стабільного зростання світової економіки платина є в 2-2,5 рази дорожчою за золото завдяки тому, що у природі вона зустрічається рідше; для її отримання необхідно переробити у три рази більше руди, ніж для добування золота, і для виготовлення ювелірних виробів цей метал використовується у значно менших обсягах. Під час світових криз попит на платину знижується, метал втрачає в ціні і тому його інвестиційний потенціал є нижчим, ніж у золота. Проте на користь золота свідчить його історична роль грошового еквівалента.

У 2008 році під час світової фінансової кризи ціна на платину досягла історичного максимуму 2273 дол. за унцію, але того ж року втратила в ціні дві третини своєї вартості через відмову сенату США підтримати найбільші автомобільні компанії країни. Вже у серпні 2011 році золото знову стало дорожчим за платину – 1911 і 1880 дол. за унцію відповідно. Інвестиційний попит на платину оцінюється в 8,2% річного видобутку, на золото – понад 35%. Іншими словами, ціни на платину більше співвідносяться з реальною економікою, а ціни на золото залежать від намірів інвесторів [11].

Золотий запас відображає загальний валютно-фінансовий стан країни та її кредитоспроможність на світовому ринку. У зв'язку із цим золото продовжує відігравати провідну роль у міжнародних валютно-кредитних відносинах через те, що використовується як засіб регулювання платіжного балансу та поповнення валютних резервів; слугує загальним купівельно-платіжним засобом і ознакою суспільного багатства; виконує функцію стабілізатора під час економічних або політичних ускладнень; виступає засобом страхування від інфляції, тому що вкладення в іноземні валюти є більш ризикованим.

Золотовалютні резерви країн світу станом на 01.01.2016 р. представлено на рис. 4. Україна за обсягами золотовалютних резервів поступається таким країнам як Польща, Німеччина, Франція та перевищує Білорусь, Грузію і Литву. Розмір золотовалютних резервів України станом на 1 січня 2017 року становить 15,5 млрд. дол. США і демонструє зростання у порівнянні із попереднім періодом.

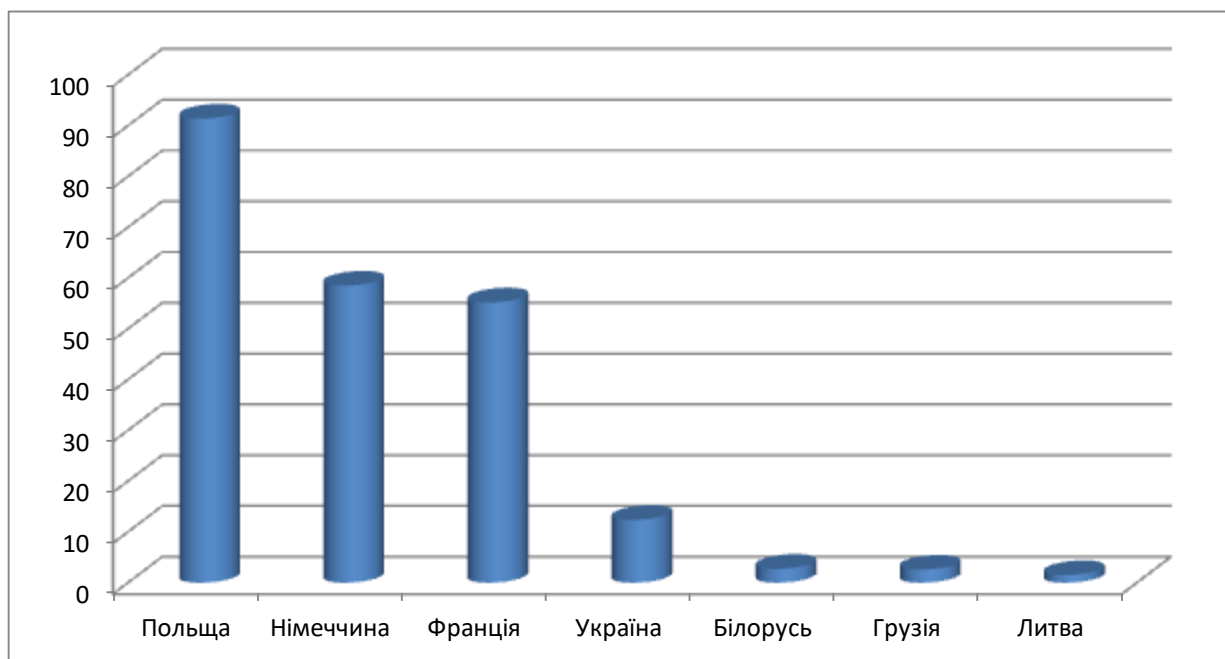

Рис. 4. Золотовалютні резерви країн світу станом на 01.01.2016 р.

За: [12]

Враховуючи значення дорогоцінних металів як для розвитку економіки та соціального добробуту будь-якої країни, так і для окремих галузей, операції із дорогоцінними металами залишаються актуальними для інвесторів, для центральних і комерційних банків, міжнародних організацій, особливо за умов нестабільної економічної ситуації.

Висновки. У глобальній економіці дорогоцінні метали змінюють свої функції, оскільки виступають засобом накопичення та інвестиційним активом, стають незамінними сировинними складниками виробничих процесів у провідних галузях.

Переважна частина золота перебуває у резервних активах центральних банків та міжнародних організацій. Найбільший попит на золото у світі спостерігається з метою інвестування та у ювелірній промисловості. Інвестори при вкладанні коштів у золото керуються низкою факторів, серед яких здатність застрахуватися від нестабільності та знизити рівень ризику, очікування росту попиту на дорогоцінний метал. Ціноутворюючі чинники на ринку золота – курс долара США, ціна на нафту, ціни на дорогоцінні метали суміжних ринків, фондові індекси міжнародних фінансових ринків тощо.

Попит на срібло коливається в залежності від технологічного розвитку, ціна на цей метал визначається переважно співвідношенням поставок та промисловим попитом. Подальший розвиток новітніх технологій залежить від срібла, тому зменшення попиту на метал не прогнозується. Срібло має унікальні технічні характеристики, тому ціну на срібло вважають нееластичною.

Індикатором стану світової економіки вважається співвідношення цін золота і платини, яке змінюється в залежності від циклічності економічного розвитку. Інвестиційний попит на золото є набагато вищим, ніж на платину. Ціни на платину співвідносяться з реальною економікою, а ціни на золото із

намірами інвесторів. Золото традиційно асоціюється із надійністю, тому інвестиційний попит під час кризи значно зростає.

Дослідження кон'юнктури ринків та підходів щодо формування цін на дорогоцінні метали є багатофакторними процесами, врахування яких має вагоме значення при формуванні золотовалютних резервів країни, забезпечення стабільності фінансової системи та проведення операцій із дорогоцінними металами, що набуває актуальності для України в умовах глобалізаційних змін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мировой рынок золота [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cmmarket.ru>.
2. Сайт World Gold Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gold.org/supply-and-demand/gold-demand-trends>
3. Бодрова Н. Світові ринки дорогоцінних металів: сучасний стан та основні чинники впливу / Бодрова Н. // Вісник НБУ. – 2011. – №7. – С. 26-32.
4. Боришкевич О. В. Золото у сучасній економіці / Боришкевич О. В. // Бізнес інформ. – 2014. – №1. – С. 256-261.
5. Олексин А. Г. Аналіз впливу економічних факторів на закономірності зміни цінової позиції ринку золота в умовах глобальної ринкової економіки / Олексин А. Г., Лисенко Ж. П. // Економіка і держава. – 2015. – №2. – С. 55-60.
6. ТОП-13 найбільш золотих країн світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/260361/top-13-najbilsh-zolotyh-krayin-svitu>.
7. Мировой рынок серебра [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cmmarket.ru/price.php?commod=silver&time=2>.

8. Сайт World Silver Council [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.silverinstitute.org/WorldSilverSurvey2016.pdf>.
9. Федорчук А. Срібна сенсація / Федорчук А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/ECONOMICS/sribna_sensatsiya.html.
10. Мировой рынок платины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cmmarket.ru>.
11. Федорчук А. Платина повертає позиції / Федорчук А. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua/business/platina-povertaye-poziciyi-.html>.
12. Золотовалютные резервы (ЗВР) Украины [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://insiders.com.ua/spravochnik/zolotovalyutnye-rezervy>.